

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВПЛИВ НА СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР

Мета статті полягає в дослідженні впливу і ролі інформації у формуванні особистості, суспільства й соціокультурного простору сучасності. У статті окреслено трансформації у культурі, що відбуваються в соціокультурному просторі під впливом інформації та інформаційних технологій. В якості **методології** дослідження автором використано культурологічний підхід, який інтегрує наукове пізнання культури для вивчення соціокультурного простору; комплексний метод уможливив інтегрування в поле культурологічних досліджень уявлення про інформаційну сферу та окреслив соціально-культурну проблематику в контексті актуалізації впливу інформації на розвиток та еволюцію людини, суспільства та культури. **Наукова новизна** роботи полягає в обґрунтуванні глибинної сутності інформації в історичному та культурологічному аспектах та її взаємозв'язку з сучасним соціокультурним простором. **Висновки.** Використання інформації в різних сферах життєдіяльності суспільства є нині ключовим фактором соціальної дійсності. Культура й інформація являють собою єдине багатогранне й багатоаспектне ціле, що формує інформаційне поле культури. На основі їх взаємодії можливе відродження загальнолюдських цінностей, існуючих раніше, й створення нових соціально значимих цінностей суспільства та доміант його розвитку, створення умов для творчого розвитку та самореалізації людини, виявлення її істотних характеристик та індивідуальних здібностей.

Ключові слова: соціокультурний простір, інформація, людина, суспільство, світогляд, культура, свідомість, еволюція.

Савченко Анжеліка Анатоліївна, кандидат культурології

Информационное влияние на социокультурное пространство

Цель статьи состоит в исследовании влияния и роли информации в формировании личности, общества и социокультурного пространства современности. В статье отражены трансформации в культуре, происходящие в социокультурном пространстве, под влиянием информации и информационных технологий. В качестве **методологии** исследования автором использован культурологический подход, интегрирующий научное познание культуры для изучения социокультурного пространства; комплексный метод дал возможность интегрировать в поле культурологических исследований представления об информационной сфере и отразил социально-культурную проблематику в контексте актуализации влияния информации на развитие и эволюцию человека, общества и культуры. **Научная новизна** работы состоит в обосновании глубинной сущности информации в историческом и культурологическом аспектах и ее взаимосвязи с современным социокультурным пространством. **Выводы.** Использование информации в разных сферах жизнедеятельности общества является ныне ключевым фактором социальной действительности. Культура и информация представляют собой единое многогранное и многоаспектное целое, формирующее информационное поле культуры. На основе их взаимодействия возможно возрождение существующих ранее общечеловеческих ценностей и создание новых социально значимых ценностей общества и доминант его развития, создание условий для творческого развития и самореализации человека, выявление его существенных характеристик и индивидуальных способностей.

Ключевые слова: социокультурное пространство, информация, человек, общество, мировоззрение, культура, сознание, эволюция.

Savchenko Angelica, PhD in Cultural studies

Information impact on socio-cultural space

Purpose of Research. The article aims to study the role and influence of information on the formation of personality, society and socio-cultural environment of the present. The article outlines the transformations in culture, which happen in socio-cultural environment under the influence of information and information technologies. **Methodology.** The author uses the cultural approach that integrates scientific cognition of culture as a methodology for the research to study socio-cultural environment. The comprehensive method enables the integration of the idea of the informational sphere into the field of socio-cultural studies and outlines socio-cultural problematic in the context of actualization of the information influence on the development of man, society and culture. **Scientific Novelty.** The scientific novelty of the work lies in proving the deep essence of information in historical and cultural aspects and in their correlation to modern socio-cultural environment. **Conclusions.** Using the information in various spheres of society is the key factor of social actuality. Culture and information are a unified multifarious and multifold unit that creates the information field of culture. On the basis of their interaction, it is possible to revive common values that exist in the past and to create new socially important values of society and dominants of this development, to create environment for creative development and personal realization of man, to reveal their essential characteristics and individual abilities.

Key words: socio-cultural environment, information, human, society, worldview, culture, consciousness, evolution.

Актуальність теми дослідження. Процеси, що відбуваються в інформаційному просторі, викликають істотні трансформації в суспільстві, формують його структуру, політичні, соціальні й культурні інститути, безпосередньо впливають на соціокультурний розвиток людини, її світогляд, мислення й спосіб життя. Саме поняття інформації набуває загальнонаукового характеру, оскільки все частіше в різних напрямках наукової діяльності виникає необхідність враховувати інформаційні аспекти досліджуваних об'єктів, процесів або явищ. Інформація починає розглядатися як фундаментальна складова будь-якого об'єкта наукових досліджень, а її роль у формуванні еволюції людини й суспільства вважається ключовою. Якісний зміст інформації, її роль у житті людини має нині важливе значення, оскільки саме під її впливом формується інформаційна культура особистості як певний спосіб життєдіяльності людини в соціокультурному просторі суспільства.

Питання сутності інформації, виявлення тенденцій, закономірностей, механізмів її впливу на формування соціокультурного простору нині широко й всебічно обговорюються й досліджуються в різних наукових напрямках. У науці формується нова методологія досліджень, яка ґрунтується на більш широкому застосуванні інформаційних підходів до дослідження тих або інших явищ і процесів у соціокультурному просторі. Таким чином, дослідження в галузі впливу інформації на соціокультурний простір є вкрай актуальними, оскільки їх результати необхідні для формування сучасного наукового світогляду, що містить в собі інформаційні аспекти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями розвитку засобів масової комунікації, мультимедійних технологій, інтернету, доступністю інформаційних ресурсів, впливу інформації на людину й суспільство, культуру та формування соціокультурного простору займалися вчені, які зробили значний внесок у зародження й становлення концепцій інформаційного суспільства [5; 6; 13; 14]. Зокрема в різнопланових працях Д. Белла, П. Друкера, М. Кастельса, К. Коліна, Й. Масуди, Ф. Махлупа, К. Мея, О. Тоффлера, Ф. Уєбстера, А. Урсула та ін., відзначено, що інформаційний вплив на людину став одним з найважливіших аспектів, які цілком і повністю поставили соціум у залежність від інформації, яка проникнула в усі сфери людської життєдіяльності при формуванні соціокультурного простору.

Набувши ознак філософської категорії, інформація суттєво збагатила сучасні уявлення про властивості матерії й об'єктивного світу, що знайшло своє відображення в роботах Р. Берга, Л. Бриллюена, Н. Вінера, В. Глушкова, Н. Климонтовича, А. Колмогорова, А. Моля, І. Пригожина, К. Тринчера, Г. Хакена, Р. Хартли, К. Шеннона, Е. Шредингера, М. Ейгена, У. Ешби, які у своїх працях виходили за межі галузевих досліджень і зверталися до більш широкого, світоглядного розуміння інформації й інформаційних процесів.

У різнопланових роботах Р. Абдєєва, Ю. Абрамова, В. Когана, К. Коліна, І. Мелик-Гайказяна, В. Петрова, А. Ракитова, Е. Сєдова, А. Силина, А. Урсула, Ф. Цидря, Е. Шапіро, Ю. Шрейдера, А. Щербакова й ін. доведено, що інформація, ставши загальнонауковим феноменом, а також соціокультурним феноменом, увійшла до кола проблем філософсько-методологічного аналізу.

У наукових роботах названих авторів інформація постає перед нами у вигляді системи накопичення знань у різних галузях, технологій її поширення. При цьому однією з найбільш актуальних проблем є необхідність дослідження природи інформації як одного із проявів об'єктивної реальності, виявлення її ролі в еволюції людини, способі життя, формуванні суспільства та соціокультурного простору.

Мета дослідження. Розглянути вплив і роль інформації у формуванні особистості, суспільства й соціокультурного простору сучасності.

Виклад основного матеріалу. Поняття інформації широко вживається в різних сферах людської діяльності, однак його наукове й філософське осмислення, підходи до тлумачення різні. Інформація визначально трактувалася як відомості, що передавалися людьми усним, письмовим або іншим способом. Із середини ХХ століття виникає загальнонаукове поняття інформації – обмін відомостями між людьми, людиною й автоматом, автоматом і автоматом, обмін сигналами у тваринному й рослинному світах, передача ознак від клітини до клітини, від організму до організму, одне з основних понять кібернетики [12]. Тобто, інформація не може існувати сама по собі у відриві від того або іншого процесу комунікації, як між живими, так і неживими системами.

Ідея самоорганізації, що сформулася в синергетиці, стала основою для перегляду наукової картини світу й пошуку загальних універсальних законів розвитку. Особливу увагу було зосереджено саме на інформаційному змісті й розвитку систем будь-якого рівня й інформаційних взаємодій [17]. При цьому інформаційні процеси характерні для всього – природи, людини, суспільства, оскільки інформація є в основі всіх явищ, що відбуваються в природі й суспільстві, а її якість і зміст впливає на того, хто її споживає [1; 6; 8; 15].

Таким чином, інформація стала об'єктивною характеристикою матеріальних систем будь-якого рівня і їх взаємодій [1, 183–184]. Спілкування, комунікація, різні взаємозв'язки й взаємодії в соціумі побудовані на інформації, яка несе знання в різних галузях, формує суспільство, його структуру, погляди, інтереси, тенденції, культуру. Інформація постає головним важелем соціальних перетворень, суспільного й технічного прогресу будь-якого суспільства. Отже, людина, яка є складною самоорганізованою й саморегульованою системою, інформаційно включена в процеси взаємодії з навколишнім середовищем на всіх рівнях буття.

За висновками нового наукового напрямку – епігенетики, саме завдяки інформації, яка надходить з цього середовища та керує клітиною, відбуваються молекулярні зміни на генному рівні. Оскільки біологічні й генетичні процеси в організмі людини безпосередньо обумовлені взаємодією із цим середовищем, людина цілком здатна впливати на свою біологію [9, 22]. Таким чином, будучи частиною природи й соціальною істотою, що набуває розвитку у певному соціокультурному просторі й безпосередньо залежить від нього, людина несе в собі біологічні й культурні зміни, набуті в процесі культурної еволюції за допомогою впливу на неї інформації, що отримує в інформаційному соціокультурному просторі поширення. На думку дослідника П. Куусі, яким досліджувалися історичні й біологічні закономірності розвитку людства, починаючи з первісного суспільства, саме інформаційний розвиток є видовою специфічною поведінковою характеристикою людини, оскільки на всіх етапах він був продуктом одночасного впливу як генетичної, так і культурної еволюції, а зміни в нервовій системі людини здійснювалися постійно й були результатом впливу як біологічних, так і культурних факторів [7, 68].

Історичний досвід свідчить, що інформація значно впливає на розвиток суспільства й соціокультурний простір. Ускладнення суспільного життя супроводжується розширенням обсягів інформації, що, у свою чергу, веде до збільшення потреби в інформаційному обміні. Чим більшою є потреба в інформаційному обміні, тим більше інформації поширюється в суспільстві. Вона визначає свідомість, поведінку людей, їх життєдіяльність, спосіб життя, є в основі прийняття рішень, формуванні світогляду, комунікативних відносин у суспільстві. Інформація являє собою фактор, який керує суспільним розвитком й впливає на свідомість людей та їх культуру, а інформаційна діяльність стає основою розвитку всіх соціальних і культурних інститутів суспільства [10, 17-37].

Даючи оцінку розвитку суспільства відомий учений А. Урсул зазначає, що в культурному розвитку суспільства найважливішу роль відіграють надбіологічні механізми, тобто програми, коди, алгоритми, відображуючи в такий спосіб не тільки його відмінність від біологічного щабля, але й фактично глибинну інформаційну природу соціального щабля, оскільки багато важливих тенденцій соціального розвитку можна пояснити, виходячи з того, що природа соціального міститься саме в культурі народу [14, 154-201]. Він вважає, що саме культура характеризує екзогенно-надгенетичний принцип накопичення, передачі й перетворення інформації, яка надходить з навколишнього середовища – як земного, так і космічного, виходячи з ідей синергетики, і вимагає все більших просторів і об'єктів цього середовища, як для накопичення культурної інформації, так і для відведення за межі соціуму (ентропії в широкому змісті).

На думку А. Урсула, на рівні становлення й розвитку суспільства в еволюційній інформаційній динаміці настають якісно-нелінійні зміни – відбувається «винесення» низки інформаційних процесів (накопичення, зберігання, перетворення) за межі структурного елемента щабля еволюції суспільства. Ця сутнісна характеристика соціального щабля еволюції суспільства й відображує її принципову відмінність від попереднього, біологічного щабля. Накопичення інформації триває не в структурній одиниці відповідного щабля, а поза нею, що вимагає освоєння зовнішнього навколишнього простору й перетворення об'єктів, які у ньому перебувають, у феномени культури – артефакти й змісти. У свою чергу діяльність людини розглядається в якості специфічного для людини інформаційного способу відношення до зовнішнього світу, який полягає в перетворенні й підпорядкуванні його людським цілям [2, 82]. Освоюючи й перетворюючи природу, людина одночасно перебудовує й свою власну культурну інформацію [14].

Відомо, що культура є якісною характеристикою людини й суспільства на тому або іншому етапі розвитку. Вона є завжди, але залежно від тих або інших характеристик несе в собі певні риси. Будь-яка культурна інформація в суспільстві поширюється за допомогою інформаційного впливу на свідомість людей, які своїми активними діями створюють існуючу соціокультурну реальність, формують соціум, його соціальні, політичні й культурні інститути. Таким чином в основі освоєння людиною світу є глибинні інформаційні процеси, що проявляються на соціокультурному рівні [15]. Отже, інформаційний соціокультурний простір є основою формування інформаційної культури, яка є важливою складовою культури людини й суспільства, невід'ємним елементом соціальної реальності

й способом життєдіяльності людини в певному соціокультурному просторі. У сучасних умовах її комунікативна функція розширюється. Інформаційна культура припускає наявність у людини пізнавальної, інформаційної активності, засвоєння навичок інформаційної діяльності, розвиненість комунікативних взаємодій і зв'язків, певний ступінь усвідомленості власних інформаційних потреб і усвідомлений вибір тих або інших каналів одержання інформації (книги, електронні ресурси, засоби масової інформації й ін.) [4].

Сучасний світ усе більше набуває рис «мережного суспільства» і впливає на соціокультурні орієнтири та способи буття людини. М. Кастельс охарактеризував сучасне суспільство як «суспільство мережних структур, характерною ознакою якого є домінування соціальної морфології над соціальною дією» [5, 494]. У цьому суспільстві вже не тільки інформація, але й засоби комунікації становляться соціальними цінностями суспільства і його системоутворюючими факторами. Прикладом подібної комунікації за принципом «мережної матриці» є простір інтернету, який виявляє великий інформаційний вплив на людину, надаючи можливість спілкування й формування відносин на всіх рівнях і у всіх формах, відмінних від прийнятих у реальному світі, обмеженому межами соціальних систем, культур і субкультур [16, 221; 18, 34].

Глобальність і свобода вибору в інформаційному просторі інтернету надає можливість розширення знань і контактів, але вимагає вироблення нових якостей і механізмів самоорганізації й самоосвіти для повноцінного усвідомленого існування в сучасному інформаційному соціокультурному просторі. Збільшення обсягів нової інформації й джерел доступу до неї надає можливість бути незалежним і вільним в одержанні будь-яких знань, однак інформаційна наповненість веде до інформаційного перевантаження, що деякою мірою може впливати на людину, її психічний стан і спосіб життя. Саме тому людина повинна уміти оцінювати якість отримуваної інформації, відбирати ту, яка надає знання та досвід, й відбракувати непотрібну – ту, яка несе негатив і руйнування, є порожньою й блокує свідомість, веде до деградації й обмеженості. Набуття цих якостей є важливою складовою формування інформаційної культури особистості в соціокультурній динаміці сучасного суспільства.

Інформаційна система суспільства припускає наявність нових комунікаційних технологій, створення й посилення комунікативних зв'язків і взаємодій між членами суспільства. При цьому засоби масової комунікації повинні бути не тільки основними інформаційними каналами, якими транслюється інформація про ті або інші події у суспільстві, але й засобами передачі інформації, яка буде сприяти створенню умов для творчої самореалізації людини, її освіти, культивуванню соціально значимих дій і культурних цінностей даного суспільства.

Визнання культурної інформації ідеальним, значеннєвим і формоутворюючим початком світу є в основі нового інформаціологічного світогляду, що формує у свідомості людини нову єдину інформаційну картину світу як інтегративний образ інформаційно-комунікативної реальності. Транслюючи бачення світу в сукупності раціонально-наукового, духовно-образного й емоційно-художнього аспектів, картина світу одночасно є засобом орієнтації й духовно-практичного освоєння цього світу. Нині ми маємо справу з культурною картиною світу, де інформатизація виступає як внутрішній процес культури. Культура у свою чергу є структуроутворюючим фактором того, як людина живе, сприймає світ, формує й формує [11].

Таким чином під впливом інформаційних потоків формується соціокультурний простір, у якому в результаті інформаційних взаємодій набуває розвитку певне суспільство. У межах цього суспільства змінюється людина, її спосіб життя, цінності, ідеології, культура. Отже, культура народжується в результаті інформаційних взаємодій, тому можна припустити, що в основі еволюції або поштовхом до неї є саме інформація. Відкритість біологічних і соціальних систем, високий ступінь складності й організації системи культури, вибір еволюційної моделі, яка ґрунтується на взаємодіях, поява міри інформації, як найбільш тонкої характеристики взаємодії й організації, веде до того, щоб у якості «загального принципу» для тлумачення динаміки культури намітити інформаційний принцип [3, 13].

Висновки. Роль культурної сфери в інформаційному просторі сучасності дещо недооцінюється й, в остаточному підсумку, її має бути ще вивчено. Саме використання інформації в різних сферах життєдіяльності суспільства є нині ключовим фактором соціальної дійсності. Схильність до споживання й інтерпретації інформаційної культури робить суспільство й людину залежними від інформаційного простору, у якому продукується певна інформація, а нові інформаційні технології можуть

бути використані для досягнення певних соціальних, політичних, економічних, духовно-культурних і інших цілей, які, крім позитивних тенденцій, можуть у собі нести погрозу людській унікальності, індивідуальності й ідентичності, впливаючи на свідомість людей.

Існування інформаційно-культурного простору надає можливість поглянути на нього не тільки як на процес спільної творчості всіх членів суспільства, що відображується в створенні соціально значимих дій і інститутів, культурних норм і цінностей, але і як на процес своєрідного підключення кожного до цього простору, що надає можливість вільно одержувати необхідну інформацію, реалізуватися в просторі сучасності в різних напрямках, виступаючи творцем за допомогою своєї культурної діяльності в суспільстві. Підключення до інформаційного простору надає необмежені можливості формування й функціонування сфери культури інформаційного суспільства – інформаційної культури, у якій проявляється творчий характер людської діяльності всіх членів суспільства.

Культура й інформація являють собою єдине багатогранне й багатоаспектне ціле, що формує інформаційне поле культури. На основі їх взаємодії можливе відродження загальнолюдських цінностей, існуючих раніше, й створення нових соціально значимих цінностей суспільства та доміант його розвитку, створення умов для творчого розвитку та самореалізації людини, виявлення її істотних характеристик та індивідуальних здібностей. Підключення до цього поля відкриває широкі можливості творчості індивіда й необмежені можливості функціонування й еволюції культури. Від розвитку кожної особистості, її свідомого вибору залежать якісні характеристики загального поля культури, яке, еволюціонуючи, здійснює вплив на кожну людину, проявляючись у різних взаємодіях, спільній та індивідуальній діяльності та культурних практиках.

В контексті мовних і комунікативних взаємодій, поведінки й спілкування інформація споконвічно відігравала важливу роль у соціокультурному просторі. Тому розгляд і осмислення сутнісних особливостей соціокультурного простору інформаційного суспільства сучасності дозволить детально виявити специфічні особливості буття людини і її способу життєдіяльності як однієї з форм буття, різноманіття соціальних і культурних норм і цінностей інформаційного суспільства, його інформаційної культури, але це тематика подальших досліджень.

Література

1. Абдеев Р. Ф. Философия информационной цивилизации: диалектика прогрессивной линии развития как гуманитарная общечеловеческая философия для XX в. / Р.Ф. Абдеев. — М: ВЛАДОС, 1994. — 334 с.
2. Гуревич П. С. Культурология [Текст]: учеб. пособие/ П. С. Гуревич. -2-е изд., стер. — М.: ОМЕГА-Л, 2010. — 427 с.
3. Дриккер А. С. Эволюция культуры: информационный отбор : науч. моногр. / А. С. Дриккер ; Международ. ассоц. эмпир. эстетики. — СПб. : Акад. проект, 2000. — 180 с
4. Елистратова Н. Н. Информационная культура как критерий информатизации высшего образования в современных условиях реформирования / Н. Н. Елистратова // Современные научные исследования и инновации. — 2012. — № 7 [Электронный ресурс], URL: <http://web.snauka.ru/issues/2012/07/15770> (дата обращения: 19.11.2016).
5. Кастельс М. Становление общества сетевых структур / М. Кастельс // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология; Под ред. В. Л. Иноземцева. — М.: Academia, 1999. — С. 494.
6. Колин К. К. Философия информации и фундаментальные проблемы современной информатики / К. Колин // Alma mater (Вестник высшей школы). — 2010. — № 1. — С. 29–35.
7. Кууси П. Этот человеческий мир М.: Прогресс, 1988.— 368 с.
8. Ларионов Ю. С. Концептуальное представление о целостности материального мира. / Ю. С. Ларионов, Н. А. Ярославцев. // XI Международный конгресс и выставка, Сб. Интер-Экспо Гео Сибирь-2015. Новосибирск. — С. 157–168.
9. Липтон Брюс. Умные клетки: Биология убеждений. Как мышление влияет на гены, клетки и ДНК: перев. с англ. / Брюс Липтон. — М.: ООО Издательство «София», 2013. — 224 с.
10. Можаяева Г. В. Информация как историческая категория: к вопросу об информационном источниковедении / Г. В. Можаяева // Гуманитарная информатика. — 2012. — № 6 — С.17–37.
11. Пронина Л. А. Информационные аспекты культурной картины мира [Электронный ресурс] / Л. А. Пронина // Аналитика культурологии: сетевое научное электронное издание.2007. № 7, URL:<http://analiculturolog.ru>
12. Советский энциклопедический словарь / под ред. А. М. Прохорова — 4-е изд. — М.: Советская Энциклопедия, 1987. — 1599 с.

13. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер; пер. с англ. К. Ю. Бурмистрова и др. — М. : АСТ, 1980. — 795 с.
14. Урсул А. Д. Исследование информационных и глобальных процессов: междисциплинарные подходы и связи / А. Д. Урсул // *NB: Проблемы политики и общества*. — 2012. — № 3. — С. 154–201.
15. Урсул А. Д. Космическая глобалистика в ракурсе информационной гипотезы освоения мира / А. Д. Урсул // *Глобалистика как область научных исследований и сфера преподавания* / Под ред. И. И. Абылгазиева, И.В. Ильина. — Вып. 5. — М.: МАКС Пресс, 2011.
16. Хайдеггер М. Вопрос о технике / М. Хайдеггер // *Время и бытие: Статьи и выступления*: Пер. с нем. В. В. Библихина. — М.: Республика, 1993. 447. — С. 221.
17. Хакен Г. Синергетика / Г. Хакен. — М.: Мир, 1980. — 405 с.
18. Шлыкова О. В. Культура Мультимедиа: Уч. пособие для студентов / О. В. Шлыкова. — МГУКИ.— М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. — С. 34.

References

1. Abdeev, R. F. (1994). Philosophy of informative civilization: dialectics of progressive line of development as humanitarian common to all mankind philosophy for XX in. Moscow: Vldos [in Russian].
2. Gurevich, P.S. (2010). *Culturology*. Moscow: Omega-L [in Russian].
3. Drikker, A.S. (2000). *Evolution of culture: informative selection*. Sankt Peterburg: Akad. proekt [in Russian].
4. Yelistratova, N. N. (2012). Informative culture as a criterion of informatization of higher education is in the modern terms of reformation. *Sovremennye nauchnye issledovaniya i innovatsii*, 7. Retrieved from <http://web.snauka.ru/issues/2012/07/15770> [in Russian].
5. Kastrels, M. (1999). *Becoming of society of network structures. New postindustrial wave in the west*. Anthology. V. L. Inozemtsev (Ed.). Moscow: Academia [in Russian].
6. Kolin, K. K. (2010). *Philosophy of information and fundamental problems of modern informatics*. Alma mater (*Vestnik vyschey shkoly*), 1, 29–35[in Russian].
7. Kuusi, P. (1988). *This human world*. Moscow: Progress [in Russian].
8. Larionov, Yu. S. (2015). Conceptual idea about integrity of the material world. *XI Mezhdunarodnyy congress i vystavka, Sb. Inter-Ekspo Geo Sibir*, 157-168 [in Russian].
9. Lipton, B. (2013). *Clever cages: Biology of persuasions. As thinking influences on genes, cages and DNA*. Moscow : OOO Izdatelstvo «Sofiya» [in Russian].
10. Mozhaeva, G. V. (2012). *Information as historical category: to the question about informative source conduct*. *Gumanitarnaya informatika*, 6, 17–37 [in Russian].
11. Pronina, L. A. (2007). *Informative aspects of cultural picture of the world*. *Analitika kulturologii*, 7. Retrieved from <http://analiculturolog.ru> [in Russian].
12. Prokhorov, A. M. (Ed.). (1987). *Soviet encyclopedic dictionary*. Moscow: Sovetskaya entsyklopediia [in Russian].
13. Toffler, E. (1980). *Third wave*. (K. Yu. Burmistrov, Trans). Moscow: AST. [in Russian].
14. Ursul, A. D. (2012). *Research of informative and global processes: interdisciplinary approaches and connections*. *NB: Problemy politiki i obshchestva*, 3, 154-201[in Russian].
15. Ursul, A. D. (5th ed.). (2011). *Space globalistic in foreshortening of informative hypothesis of mastering of the world. Globalistics as the field of the scientific researches and the sphere of the education*. I. I. Abulgaziev, I. V. Iliin (Eds.). Moscow: MaksPress. [in Russian].
16. Heidegger, M. (1993). *Issue about a technique. Time and Being: articles and speeches*. (N. N. Bibikhin, Trans). Moscow: Respublika [in Russian].
17. Khaken, G. (1980). *Synergetics*. Moscow: Mir [in Russian].
18. Shlykova, O.V. (2004). *Culture of Multimedia*. Moscow: Fair-Press [in Russian].